

ПРОВЕДЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ РЕФОРМ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Леся Сус,

к. е. н., старший викладач кафедри фінансів і кредиту

Житомирський національний агроекологічний університет

Постановка проблеми. Децентралізація є доволі складним поняттям, яке можна розкривати через його вплив на: адміністративно-територіальний устрій держави, систему органів публічної адміністрації, розподіл між ними функцій, повноважень та фінансових ресурсів В останні роки процес децентралізації в Україні стає усе більш дискусійним. Адже саме ця реформа є основою у визначенні перспектив розвитку регіону на найближчі десятиліття.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню теоретичних і практичних питань децентралізації влади, розвитку місцевого самоврядування приділяють увагу Т. Гладка, Н. Пігуль, О. Бориславська, Б. Данилишин, та ін. Проте, дане питання залишається досить актуальним й потребує глибокого аналізу досвіду інших країн та впровадження його в наші реалії.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні держава взяла на себе забезпечення прийняття всіх необхідних законів для передачі ресурсів та повноважень на місця. Держава здійснює організаційну та методичну підтримку процесу об'єднання громад, яке відбувається на підставі Закону України «Про добровільне об'єднання громад».

Перший крок – бюджетна децентралізація – виявився успішним. У 2015 р. приріст надходжень до загального фонду місцевих бюджетів, порівняно з 2014 р., становив 36,8 %, перевищивши показники на 10 млрд. грн. За січень-вересень 2016 р. цей приріст становив 49,0 %, або на 34,2 млрд. грн більше у порівнянні з минулорічними показниками [1]. Це реальний ресурс для вирішення громадами своїх проблем. Отже, завдяки новій бюджетній політиці місцеві громади отримали додаткові фінансові ресурси для розвитку інфраструктури – доріг, освітлення, водопостачання, водовідведення, утилізації побутових відходів тощо. Це свідчить про ефективність і незворотність децентралізації в Україні.

Другий крок – децентралізація управління. Вона повинна проводитися на принципах доцільності, справедливості, відповідальності.

Досвід розвинутих країн демонструє, що основною передумовою успішного розвитку громад є об'єднання територій та ресурсів. При цьому необхідно виокремити основні критерії спроможної громади:

1. Прозорість управління власного розвитку, що включає постановку реальних стратегічних цілей, постійний аналіз і контроль виконання поточних завдань.

2. Пріоритетність інвестицій, що передбачає постійну роботу над залученням інвестиції за рахунок розвитку місцевого підприємництва.

3. Якість та простота управління, що втілюється через відсутність бюрократичної тяганини при реєстрації бізнесу та майна, отриманні дозволу чи ліцензії, довідки, паспорта, субсидії, соціальної допомоги тощо.

4. Доступність послуг, що охоплює наявність сучасно обладнаних освітніх та медичних закладів з кваліфікованими працівниками, закладів культури та спорту, якісних доріг та житлово комунальних послуг тощо.

Загалом серед країн Європи виділяють дві узагальнені схеми об'єднання територіальних громад: північноєвропейська, в рамках якої відбувалося формування великих муніципалітетів та південноєвропейська – з об'єднанням громад у відносно невеликі муніципалітети. Відповідно сформувалися і різні за розміром та

повноваженнями муніципалітети. У Швеції середній розмір громади становить 34 тис мешканців, у Данії – 55 тис, в Англії – 120 тис. У деяких землях Німеччини реформи привели до збільшення середнього розміру муніципалітету до 45 тис жителів [2, с. 12].

Інша модель формування дієвого місцевого самоврядування – в Іспанії, Швейцарії, Італії та Франції, у яких кількість муніципалітетів не змінилася. Остання взагалі є лідером у Європі за кількістю органів місцевого самоврядування, їх там понад 36 тис, а кількість населення у більшості з них не перевищує 2 тис. Проте більшість функцій там реалізується через інститути міжмуніципального співробітництва, яких у Франції створено понад 2,5 тис. Їх створення і функціонування є добровільним і виходить з ініціативи громад, завдання яких вони покликані виконувати [2, с. 12–13]. Потрібно відмітити, що в країнах з невеликими громадами більшість повноважень належить центральним органам управління.

Досвід зарубіжних країн підтверджує, що впровадження реформ децентралізації не принесе позитивних результатів, якщо цей процес матиме примусовий характер. Саме цього твердження притримується і Україна. Одночасно зазначимо, що в реальності ступінь добровільності був в окремих випадках не надто високим.

Прикладом може бути упровадження адміністративно-територіальної реформи в Латвії. Труднощі процесів децентралізації насамперед стосувалися небажання дрібних громад об'єднуватися. За перші шість років реформи утворилося лише 20 об'єднаних громад. При цьому помилкою з боку держави стало те, що не було затверджено чітких правил щодо критеріїв та формату об'єднання. Це призвело до того, що нові громади хоч і виникали, але були неспроможні виконувати необхідні функції [3, с. 687].

Очевидно, що добровільно об'єднати усі громади в Україні не вдасться. Станом на вересень 2016 р. в Україні діє 184 об'єднань територіальних громад [4]. Серед загальної кількості українських територіальних громад (12 тис.) половина є малими з населенням менше 3 тис осіб. Тому, залишаючи можливість для існування малих громад, важливо забезпечити їх інструментарієм розв'язання спільних із сусідніми громадами

проблем. Тож основні реформаційні зусилля потрібно спрямувати саме на них, бо в існуючих умовах вони не мають шансів на ефективне самоуправління.

Отже, зарубіжний досвід підтверджує, що навіть в успішних в політичному, економічному, соціальному плані країнах в процесі здійснення децентралізації влади вони мали великі проблеми. Україні слід завчасно враховувати всі чинники, щоб упередити можливі негативні наслідки децентралізації. В цьому плані слід забезпечити чітке розмежування функцій та повноважень між державною та місцевою владою. Так основними цілями уряду має стати зовнішня політика, національна безпека та оборона, розробка стратегічних напрямів розвитку держави. Перед місцевою владою мають стояти завдання управління економічним розвитком регіону, розпорядження бюджетними коштами та майном територіальної громади та забезпечення системи надання послуг для населення.

Список використаних джерел

1. Виконання доходів місцевих бюджетів Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/view/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv-za--rik?category=bjuzhjet>
2. Методичні матеріали «Впровадження зарубіжного досвіду децентралізації управління» [Електроний ресурс]. Режим доступу : obljust.gov.ua/uploads/Метод_рекомендации_23_12.doc
3. Пігуль Н. Г. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ / Н. Г. Пігуль, О. В. Люта // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – №9. – с. 684-688
4. Перелік об'єднаних територіальних громад Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/dobrovil-ne/ob-yednani-terytorial-ni-hromady/perelik-ob-yednanih-terytorialnih-gromad/>